

JOANA LA NEGRA: UNA BRUIXA SALLENTINA

ALBERT BENET I CLARA

Fa més d'un any que publicavem en el primer número la notícia de l'existència de bruixes a la nostra població, però manifestavem que no havíem tingut èxit en la recerca de més notícies, sols sabem que pels volts de l'any 1.619 hi havia hagut un procés a Sallent, però ni a Vic, ni a Manresa, ni a Sallent no sortí cap dada que ens ampliés la petita referència.

Un bon dia l'amic Antoni Pladevall, l'autor del llibre "Persecució de bruixes a la comarca de Vic a principis del segle XVII", que es pot consultar a la Biblioteca Popular, ens facilità el procés d'una bruixa sallentina. Es tracta de la declaració de l'acusada que fou tramès a la sot-vegueria del Lluçanès per a formar part d'una causa d'una bruixa d'aquella demarcació denunciada per la nostra. La declaració de la nostra bruixa anà a parar a Santander a la biblioteca del polígraf Menéndez Pelayo com a regal d'un amic seu que el degué trobar, junt amb els altres que l'acompanyen a l'arxiu de la sot-vegueria del Lluçanès. Araha tornat a la nostra terra en forma de microfilm, però per fer la història ja en tenim prou.

Les bruixes del segle XVII

Si bé qui vulgui tenir un coneixement més profund sobre aquestes dones pot consultar el llibre esmentat, anem a donar uns trets característics de les atribucions que tenien, com veureu molt limitats.

Les acusacions generals són les d'infanticidis, donar golls (tumors que surten al coll), fer caure pedra, neular els fruits i matar el bestiar; totes podien ser per causes naturals, però un cop posades al torment qui era capaç de resistir les acusacions, sabent que de tota manera el final era la forca, per què no aturar el suplici reconeixent tot el que volien els jutges. Si bé no vol dir que aquestes persones no s'atribuissin poders sobrenaturals i fessin reunions o akelarres amb untades de cre-

mes d'herbes que els produïen alucinacions que les farien creure ser transportades per sobre els núbols (mai amb la típica escombra), també els produiria incitacions sexuals. Per ser bruixa s'havia de passar per unes proves i tenir uns coneixements, com saber l'art de bruixeria i fer un pacte amb el dimoni que els clavava una urpada a l'espatlla, senyal que servia com a prova a l'hora de ser reconegudes. Com veureu la nostra bruixa no fou diferent les seves companyes de la comarca de Vic i suposem que tampoc es deuria diferenciar de les quatre-centes que foren ajusticiades al Principat segons comptes de Joan Reglà.

EL JUDICI

Els judicis de bruixes d'aquest període al Principat no foren mai portats a terme pel Tribunal de la Santa Inquisició, sinó que fou la justícia civil qui incoà els processos i féu complir la sentència, essent així que les bruixes foren penjades i no cremades com feia el tribunal eclesiàstic. Així a Sallent fou també la justícia civil la que portà a terme el procés, si bé aquesta depenia del bisbe de Vic per raó de tenir la Mitra el mer i mixt imperi sobre la població de Sallent i ser a més el senyor del terme des de mitjans de segle XIII.

Constitució del tribunal

Ja passant al judici de la nostra bruixa veiem que el tribunal fou constituït pel noble Miquel de Clariana i de Serra, Procurador General de les Baronies de la Mitra de Vic, actuava de jutge el doctor en lleis Josep Sala ciutadà de Manresa, el procurador fiscal era Jordi Alibench, també formava part del tribunal mossen Esteve Gualva cirurgià de la vila de Sallent i actuava d'escrivent Joan Francesc Coromines, delegat del notari públic de Vic i escrivent de les baronies del Bisbe.

Com es pot veure encara no s'havia pensat amb una persona que defensés a l'acusat.

Preparació de la tortura

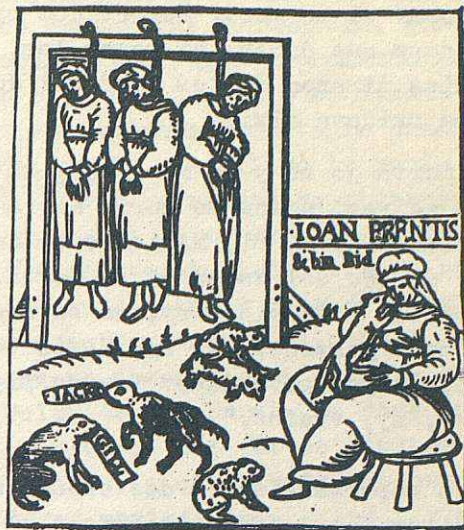
El Tribunal es reuní el 30 d'octubre del 1.618, a la porxada de les presons de la vila, a fi i efecte d'aplicar la tortura a la persona de Jerònima Pons alias Joana Negra, muller en segones nupcies de Joan Pons bracer de la vila de Sallent, que havia estat delatada, presa i detinguda a les presons de la vila de Sallent. Hi portaren pa, vi i llum, elements necessaris per la tortura, i l'instrument imprescindible, el blanc, on l'acusada era agegada boca terrosa, tota nua, sols tapades les parts vergonyoses, amb el braços lligats a les espatlles i separats per mitjà d'uns pals o bastons que estiraven i torçaven els braços, quan es feia força sobre ells.

L'acusació

Primerament li fou llegit el resultat del procés que se li havia incoat: condemnada a ser torturada perquè digui la veritat del què ha estat inculpada.

El jutge l'exhortà a dir la veritat i li llegí les acusacions que se li feien, que transcrivim fidelment del procés:

"...jo us amonesto y exorto, no vullau que vostre carn sie macerada y que digua la veritat si sou bruixa metzineira y si ab art diabòlica y tenint hi part lo dimoni al temps que vos estaveu en casa de Montserrat Muntanyola de la parrochia de Sta. Eulalia de Puigoriol germà vostre que haurà de asso devuit o vint anys donareu golls a un fill de Jaume Gascó de Salselles y si després per força y amanassas del dit son pare li curareu y llevareu dits golls ab la mateixa art del dimoni y si després indignada contra dit Jaume Gascó per la rahó sobredita li enmatzinareu y matareu setze tosinos o nodrissos y si també donareu golls a un altre minyó del dit lloc de Salsellas ques diu Montserrat Pagès y a na Riba de St. Climent y a una filla de.n Riba Moliner que estava ales hores en lo molí del Vilartimó de Salsellas y a altres y si en la present vila de Sallent haveu bruxades duas criatures de Valantí Manganell, la una de les quals morí tota seca en lo estiu prop passat ha fet un any y si axí mateix en lo maig prop passat ha fet un any per medi del dimoni fereu caure pedra sobre la heretat de Montse-

rat Pla Romaní del terme de Avinyó y sobre altres llocs y si haveu en tal vintgat en excitar y commoure las grandissimas pedragadas que de alguns anys ensà són caygudes en lo terme de la present vila y en altres llocs y termes circumvehins que han destruïda y assolada aquesta terra y si de sabuda per lo dimoni vos fou donada voluntariament ha ell y havent fet pacte ab ell y si haveu fets altres mals y danys axí en las personas com en los animals y fruits de la terra ab dita virtut y art diabòlicas dijau la veritat de tot perque altrament serà procehit atosment a vos."

En aquesta acusació tenim la filiació complerta de la bruixa; originària i possiblement filla de Sta. Eulàlia de Puigoriol, municipi de Lluçà, on estava casada i ja viuda vingué a Sallent on casà amb Joan Pons, que li donà el cognom, però se li conservà el renom de Joana Negra. Entre les acusacions hi trobem les típiques de donar i treure golls, la de matar animals, aquí porcs, a Sallent de matar criatures i fer caure pedra i la general de tenir pactes amb el dimoni. De moment Joana la Negra és una bruixa qualsevol.

El torment

Per dues vegades fou exhortada a confessar i totes dues respongué que no sabia res. Aleshores fou despullada i la lligaren a punt de començar el torment, i se la tornà exhortar a dir la veritat, la resposta fou la mateixa, no sabia res. Amb aquesta negativa es donà l'ordre de

començar el torment. Durant dos credos, el temps que durava el resar-los, els butxins tiraren de les cordes i Joana la Negra cridava així:

"morta jo no y se res, no y se res, no y se res, dexau me morir Maria Santissima siau ab mi, Maria no se res, Mare de Déu del Roser jo so morta, jo so morta, a deusiau, ay, no se res, ay los meus germans, ay, ay, Maria Sanctissima, Senyor governador tingau pietat de mi, ay, viafos."

Un cop passats els dos credos manaren afluir les cordes i novament el jutje inquirí a Joana que digués la veritat, si no volia que continués el torment, i com que la resposta fou negativa, es donà ordre de reemprendre el torment i es reproduïren les exclamacions:

"ay, ay morta, jo no se res, no se res, no se res, mataume, mataume, mataume, jo so morta, no se res, no se res, no se res, ay, ay, jo so morta, adeusiau!"

Els butxins pararen al cap de tres credos, i es reproduí la mateixa escena, el jutje inquirint i l'acusada negant, i els butxins reemprenent el torment i la Joana gemegant i fent protestes d'ignocència:

"ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, ay, no se res, sinò Déu y la Verge Maria, ay, ay, ay, ay, no com Déu és en lo cel, Senyor no se res, la mia ànima sen aniria al Infern

si jo ho dies, ay, ay, ay, non se cert com Deu és en lo cel, non se, non se, non se, viafos, viafos, no y se res, la mia ànima sen aniria al Infern, jo so morta."

La tercera sessió durà tres parenostres, que donaren temps a fer aquesta regitzella d'ais, que si l'escrivent els comptabilitzà fidelment, són catorze de seguits i set més d'espaiats. I amb més protestes encara, inclús amb la d'una possible condemna per declarar en fals. Però la resistència de la Joana estava arribant als límits, car novament preguntada pel jutge, i una negativa per resposta, fou ordenat la continuació del suplici, i de cop i volta la Joana, veient que la tortura no finiria mai més, canvià repentinament d'opinió, i fent memòria contà la "veritat":

"...y és quem recordo que Jaume Cascó del lloch de Salsellas me encalsà un die y me amanassà que si no sanava los golls de un minyó seu que tenia allí, que ell me mataria y jo ales hores li senyí los golls al minyó, y li diguí que prengués sponja y que la cremàs y que lo minyó se begués lo fum y curaria."

Se l'inquirí a que digués la veritat sobre les altres acusacions i se l'amenaçà amb una nova tortura que no fou necessària, oar continuà tot seguit:

"Senyor també és veritat que essent jo casada ab Joanot Fumanya alias Casanova que stavem en una casa de Puigcordellat de la parròquia de Llussà que deu haver de asso alguns trenta sis anys pocs més o manco, una dona jova ques deya na Elias que stava a la Pinosa de Puigcordellat de la dita parròquia de Llussà me digué un die que anassem a cercar peras a una vinya de allí prop y per lo camí dita Elias, la qual ja es morta, me digué que si jo volie donarme al dimoni que may pus me cabria tenir ansia de cercar menjar y que sinò volre venjar de una anamorada que mon marit tenia que porie matarla del modo que volria, que lo dimoni mi ajudaria; y yo li digué que era contenta y axí quant forem a les goles de les Eures nos isqué lo dimoni en forma de home y la dita Elias li anà a parlar primer que jo, y li digué Bersabuch assi vos apporto una vassalla y dit Bersabuch respongué, bé sie arriba-

da y encontraent se abrassà ab dita Eli-
as y la conagué carnalment per las parts
sucias, porque jo ho viu porque nos
apartassen de mi y després se agaffà ab
mi y també tingué part ab mi per les ma-
teixes parts susias, si bé jo no y trobí
contento y me aparagué que llansava algu-
na cosa freda, y fet asso restarem conte-
tents de que jo lo havie deferit, y ell
me prometé de que may me faltaria de que
menjar y també me prometé que si jo vol-
re, ell mataria a la anamorada de mon ma-
rit y jo li diguí que la matàs, y starem
contents que la matassa, però non feu y
ell volgué que jo li donàs alguna cosa
en senyal de que jo me donava ha ell y
axí jo li doní una calsa vermella de las
que jo portava a las camas porque ell
may se volie apartar de mi que no li do-
nàs alguna cosa, com tinch dit, y al cap
de un mes, poch més o manco, anant la ma-
teixa Elias y jo al molí ab un poch de
blat cada una, nos tornà axir dit Bersa-
buch en la mateixa figura de un gentil
home y en lo camí del dit molí y enconti-
nent se posà a parlar ab la dita Elias
y se abrassà ab ella y la conegué carnal-
ment devant de mi per las parts susias y
inmediatament se abrassà també ab mi y
me conagué axí mateix carnalment com la
primera vegada per las parts sucias, y
aquesta vegada me assenyala en la spalla
que jo conaguí entre earn y cuyro me fi-
cava alguna cosa, lo qual jo ab les mans
no mel trobí ni sabia ques conagués; y
en dita ocasió torní a parlar ab dit
Bersabuch de la anamorada de dit mon ma-
rit y li diguí com no la havie morta y
ell me digué que no havie pogut y també
en la mateixa ocasió jo diguí a Bersabuch
com ho podria fer de enmetzinar y matar
a uns traydors que havien robada la casa
de mon germà, lo hu dels quals era un
Gascó vell que revenia per allí, y tam-
bé per a enmatzinar y matar a la dita
anamorada de mon marit; y Bersabuch me
digué que prengué ortigues ortolanas y
greix dols y unas herbas que ara a mi nom
recorden, y que priàs tot allò y que en
fes such y que de aquell such los ne do-
nàs a menjar o beure ab alguna cosa si
podia, y que quant los ne donàs lo invo-
càs ha ell que tingués part y fos part
en que aquellas cosas fessen mal y matas-
sen; y és veritat que jo fiu ditas metzi-
nas però may tinguí ocasió de donarlas a
dits lladres y a dita anamorada de mon
marit; y també és veritat que al cap de
algunas tres setmanas després del que
tinch dit anant jo a la font en companyia

de una minyoneta de edat de tals anys fi-
lla de Montserrat Muntanyola, germà meu,
me isqué altra vegada Bersabuch en forma
de un pullinot negra, y me demanà si jo
havie enmetzinada y morta la anamorada
de mon marit, que ell no la havia poguda
matar, y dit Bersabuch se abrassà ab mí
y tingué part ab mi per las parts susias,
y après sen tornà; y és veritat Senyor
que al cap de alguns dies després de la
primera volta que viu al dimoni en forma
de home en companyia de la dita Elias, a
las Golas de las Euras, me donà un ungü-
ent, que digué ere fet de algunas veri-
nosas cucas, y que y entraven ossos de
criaturas mortes sense batejar y me digué
que sempre que volgués anar aprendre
pler ab Bersabuch en companyia de ella
y de algunas altes, quem untàs ab dit
ungüent y axí és veritat que jo aní en
aquella temporada tres vegadas o quatre
aprendre pler ab dit Bersabuch, en un
lloch dit la hera Maria que és en la he-
retat de Montserrat Montanyola, mon ger-
mà, ha hont nos aplegavem dita Elias y
jo y na Canalias, que era muller de un
hermità vell, que servia la yglesia de
nostra Senyora de Salsellas y na Vinyes
de la parroquia de Sant Martí del Bas,
bisbat de Vich; y lo modo que teniam en
juntarnos era que un die abans sins troba-
vem nos avisarem que fossem per tal hora
en tal lloch, y axí a la dita hora jo no
feya sinò untarme del dit ungüent en los
pits y sota las axellas y men anava en lo
lloch destinat y allí ja hi trobava a les
altres y a Bersabuch en forma de un cabró
negre y totas unas després de altres li
besavem les parts susias, sota la cua en
senyal de obediència, y Bersabuch tenia
part ab totas per las parts susias y des-
prés nosaltres ballavem y saltavem, y des-
prés Bersabuch deya que anassem a fer al-
gun mal, y axí hi anavem; y me recordo
que una vegada anarem a matar y matàrem
quatre ovellas den Puigsolens, el qual
nom recordo de quin lloch era, les quals
pasturaven les herbes de dit Montserrat
Muntanyola, germà meu; y una altra volta
matí un tocino de una veina mia, lo qual
me havie menjades les cols del hort, y
assó feyam donant al dit bestiar a menjar
ab algun bucí de pa, de unas metzinas que
teniem, y al tocino ab segon; y també és
veritat que una vegada dita Elias y dita
Vinyes y jo fessem de dits ungüents en ca-
sa de la dita Elias, la qual tragué tot
lo menester per a fer los y en particular
me recordo que y viu ossos quen digueren
eran de criaturas, los quals jo no sé de

JOANA LA NEGRA: UNA BRUIXA SALLENTINA

(SEGONA PART)

ALBERT BENET I CLARA

hont sels havien trets; y axí mateix és molta veritat tot lo quem havien interrogada de haver donat golls y llevats aquells al fill de Jaume Gascó, y de haver li després morts los tocinos, lo que fonch de aquesta manera, que jo un dia que aní ara nom recorde quin die era, comaní dits golls al dit minyó, fill de dit Jaume Gascó, donatli algun pocs de pa y alenat sobre del pa y dient que en nom de Bersabuch li comanava aquexos golls, y després quant son pare se abraçà ab mi y me amanassà, no fiu més de tocar dits golls ab las mans y invocar a Bersabuch que fes que dits golls sen anassen; y després un altre die per còlera y la forsa de les amanassas que dit Jaume Gascó me havie fetas, posí dels dits ungüents o metzines ab un poch de segon il doní a menjar als tocinos del dit Jaume Gascó, però no és veritat que fossen tants com ell diu; y també és veritat que un altre die doní golls a una filla den Riba moliner, que estava a les hores al molí del Vilartimó de Salsellas, los quals li doní en la matexa forma sobre dita, y no puch dir que ne hage donats a Montserrat pages com de sobre ne so sta da interrogada."

Un cop arribat aquí el Procurador General parà la declaració, perquè es veu que s'havia fet tard i de passada l'acusada podria refer les forces i no patís, així que ajornà la sessió fins l'endemà a les vuit.

De nou davant el Tribunal, la Joana no es féu pregà en la continuació de la declaració del dia abans, i seguí així:

"Senyor a més de les coses que de sobre tinch dites y deposades, és ver que jo enmatziní y matí un fill de na Manganella, de la present vila de Sallent, la qual morí deu haver prop de dos anys, y assó fiu de aquesta manera, que un die que dita Manganella tenia la criatura a la porta en sos brassos, me acostí molt a dita criatura y diguí, ay la bella cria-

tura, y dient stas paraulas li alení a la cara y invoquí a Bersabuch que fos part que aquella criatura restà enmatzinada y morís, y axí me recorde que passà en efecte que dita criatura se enmalaltí encontinent y malenajà molt temps, es secà y morí y assó fiu per la mala llengua de dita Manganella, la qual havie dit que

jo li havie bruxat un altre minyó, un die que na Maresca y jo sentiavem una pessa devant de casa de dita Manganella, que al dit minyó li havie vingut una basca al bressol, y es cert que ella mentia les hores en axó que jo al dit minyó no li havie fet res y jo per còlera fiu lo que tinch dit ab la altra; y també és veritat que quant jo estava en Salsellas y era casada ab lo primer marit meu ques deya Fumanya, me recorde que duas vegadas entrevinguí en que caygués pedra en aquella terra, y fonch desta manera que després de que nos aplegavem las ditas Vinyas, Canalias, Elias y jo, ab lo dimoni Bersabuch y feyam aquells balls y aquellases cosas que de sobre tinch dites, concertavem de anar a fer caure pedra, y axí juntes ab dit Bersabuch me recorde que duas vegadas anarem a la ribera del molí del Puigoriol y allí ab unes vergues pegavem en la aygua, y teniam allí ortigues y les llensavem en la aygua y també pagavem sobre ditas ortigues y deyam a Bersabuch que fes lo demés en que caygués calamarsa allà hont nosaltres voliem, y axí ne caygué dos vegades aquí en Sallent, y prop de aquí la una vegada que los blats eran ja granats y la altre que no y havie sinó sivades granades y assó feyam per malitia que teniam quantra de la gent dels llocs ha hont feyam caure la pedra; y també es veirtat que al cap de un any poch més o manco, que jo havie comensat de fer de aquesta professió de bruxa, parlant un die ab una germana mia ques deya Coll, que era casada ab un Gascó, que estava allí matex, en la mateixa parròquia de Puigoriol, y rahonant nos de la anamorada que tenia mon marit y dels grans amigs

(CONTINUARÀ)

JOANA LA NEGRA:

UNA BRUIXA SALLENTINA

CONTINUACIÓ

ALBERT BENET I CLARA

y axí me recordi que las tres germanas nos juntarem tres vegades en un casalot spallat ques diu lo feu que (...) de la heretat de nostre germà Montserrat Muntanyola, y allí nos isqué lo dimoni Bersabuch cada vegada, la primera vegada com ha home, y las dos com un crestó (un boc) y cada vegada lo besavem, co és quant era en forma de home a la boca y las restants dos vegades com nos isqué com a cabró lo besavem en lo us de sota la cua, y nos agenollavem en senyal de obediència, y cada vegada tingué part ab nosaltres per lo detràs y parts susias, y després ballavem y saltavem, y després me recordo que consertarem de fer caure pedra tres vegades, y la ferem caure cada vegada fent les serimonias que de sobre tinch dites de les altres vegades quant ne ferem caure na Vinyes, na Canalias, na Aliasa y jo, y també és veritat que després quem fuy enviada del primer marit y al cap de algun temps que fuy repatriada en la present vila de Sallent, parlant un die ab una viuda de la present vila, ques deya Bruneta, de sobrenom li deyan la Por, sabí ab ella que era bruxa y que també ho era na Santinyana la Vella, de la present vila, les quals totas duas són ja mortas y axí consertarem les tres de aplegarnos algunas vegades, y me apar nos aplegarem algunas tres o quatre vegades en lo pontarró de la sèquia que és en lo camí qui va de aquesta vila de Sallent a Sant Pedor, y cada vegada nos isqué Bersabuch en forma de cabró y ferem cada vegada les coses y serimonias sobreditas, y cada vegada me recordo que consertarem de fer caure pedra, com de fet la ferem caure, anant a Llobregat en companyia de Bersabuch y fent també les serimonias que tinch dit de sobre de les altres vegades, y recordem que la primera vegada que deu haver vuyt o deu anys, caygué la pedra en vers lo pont de Cabrianes y a la Serra que és de

una casa ques diu Monpadrós, en un bosch que y ha uns apalladors de bestiar y aqueixa vegada no féu mal sinó a les rouredas y a les glans y la altra vegada de la qual haurà tres anys poch més o manco, caygué Llobregat avall, envers lo pla de Cabrianes y fou menuda la pedra, caygué y fou ab aygua, y la tercera y última vegada de la que deu haver entorn de dos anys y encara no complets, caygué envers los plans de Sant Pons del present terme y aqueixa vegada me apar no y era na Bruneta perquè ja era morta; y de la mateixa manera és veritat lo que diu na Casanova dels tres llums que un vespre veu a casa sua, lo que fonch desta manera, que lo per malicia que tenia quantra dita Casanova per la mala llengua, perquè deya per aquí a la gent, que jo era bruxa, consertí ab ditas Sentinyana y Bruneta que la enmatzinassen, y axí un die després quens forem juntades en la forma sobredita, anarem totes tres en companyia de Bersabuch a casa dita Casanova, en la qual jo estava, y portarem metzinas ab pols pera enmatzinarla, y Bersabuch nos digué que nons hi podiem asostar, y axí nos ne tornassem sens poderla enmetzinar; y també és veritat que haurà alguns dos o tres anys poch més o manco, que jo essent més barallada ab na Maçina, muller de.n Maçina, pages de la present vila pera venjar

me della doni metzinas ab pols que posi en una llesca de pa a una minyona de dita Maçina, la qual després malanajà molt de temps, es secà tota y morí; y també és veritat que en los dits ajuntaments que jo he dit sonch stada en companyia de las sobreditas, los desta terra són stats en la nit en lo enfoscar u los de aquella terra alguns eran de nits y altres de dies y cada vegada me untave ab los sobredits ungüents; y també me recordo que la primera vegada que viu a Bersabuch me fiu prometre que mentres seria ab ells no havié jo de tenir part ab Déu ni ab la Verge Maria y també volie ell que jo prometés que tota ma vida me donàs ha ell y que renuntiàs a Déu y al cel y a la Verge Maria, però axò may lo y volguí prometre, bé és veritat que la primera vegada, com tinch dit, me fiu malahir a nostra Senyora y jo ho fiu de boca però no de cor, ni may me doní a dit Bersabuch de cor."

CONCLUSIONS

Per analitzar aquest tipus de personatges s'ha de ser més aviat psicòleg que historiador, car en el fons de tot aquest drama s'hi veuen transtorn psíquics que produeixen un creixent esperit de venjança en l'interior de Joana la Negra, que comença per volguer matar la "anamorada" del seu primer marit, motiu que la porta a instruir-se en l'art de bruixeria i no la promesa que no li faltaria mai de menjar, com declara ella, car d'aquest fet ja no se'n parla més, i en tots els altres processos coneguts no s'esmenta mai aquest tret.

Després d'haver estat iniciada en l'art de bruixeria, l'esperit de venjança augmenta cada cop més, vol matar uns lladres que havien robat al seu germà, que no ho aconsegueix; mata quatre ovelles que pasturaven les herbes del seu germà, així com el "tucino" de la veïna que se li menjava les cols de l'hort, tots aquests fets són promoguts per l'esperit de venjança, cada cop més profund i arrelat, malgrat que els dos primers intents contra les persones resultin fallits, triomfa contra els animals. El seu "poder" li serveix de defensa dels que l'ataquen; així veiem que el ressentiment contra els Gascó, els lladres del seu germà, fa que doni golles a un fill d'aquests; però la violenta reacció del pare l'obliga a curar-els-hi,

aleshores més resentida li mata els "tucinos".

Sols una vegada dona golles a una filla del molimer de Vilartimó de Salselles sense motiu aparent, també insinua que n'ha donat a una tal Montserrat Pagés, però no en diu res més, perquè "no so stada interrogada".

Totes aquestes malifetes, junt amb cinc pedregades, degueren crear-li molts recels, que un cop enviudada la fogitaren.

El fet de dir que "fui repatriada en la present vila de Sallent" fa pensar que potser n'era filla, però el fet de tenir a Sta. Eulàlia de Puigoriol el seu germà i dues germanes més, fa suposar tot el contrari, era filla d'allà i la destarraren aquí.

La seva estada a Sallent fou més terrible, primerament per art de bruixeria o per quins medis es casà de nou, malgrat que deuria ser molt gran, car a l'inici de la confessió declarara que feia uns trenta anys quan s'inicià en l'art de bruixeria, i aleshores ja era casada i feia uns deu que ja actuava per Sallent fent caure pedra, així podem calcular que podia tenir uns quaranta o cinquanta anys quan vingué a Sallent. Sembla que al cap de poc ja trobà dues bruixes autòctones, na Bruneta i Santinyana la Vella, que si no fos que ja estaven mortes, la haguessin seguit en el torment i en la forca.

La relació de les seves actuacions a la nostra vila veiem que els akelarres els feien "en lo pontarró de la sèquia que és en lo camí qui va de aquesta vila de Sallent a Sant Pedor", aquest pontarró es pot identificar amb el que hi ha a vora el serrat de les Bruixes i comunica el mas de Terradellas amb el de Martorell, i seguint un camí a l'esquerra de la sèquia porta a Santpedor o bé seguint el de costat de la conducció d'aigua també hi porta. Així veiem que el topònim de "el serrat de les Bruixes" és totalment fonamentat i no fou una invenció popular, encara que ella diu que feien les reunions a vora el pont i no sobre el serrat.

FINIRA EL PROXIM
NÚMERO

JOANA LA NEGRA:

UNA BRUIXA SALLENTINA

CONTINUACIÓ

ALBERT BENET I CLARA

Les actuacions de la Joana a la nostra vila foren més espantoses, a més de les consabudes pedragades després dels akelarres, veiem que les venjances que porta a terme no es redueixen a matar el bestiar o a donar golls, que sols són antiestètics, a la nostra vila són els infants els que reben la colpadora venjança de la bruixa. Dos nois moren per estar barallades llurs mares amb la Joana. En el primer cas confessa que "ho féu per la mala llengua de dita Marganella la qual havia dit que jo li havia bruxat un altre minyó (...) y en cert que ella mentia les hores en axó"; la segona criatura en metzinada també fou per venjança, no sabem per quin motiu car sols diu: "jo éssent més barallada ab na Maçina" i possà uns pols en una llesca de pa i la donà a una filla de la seva enemiga.

La seva venjança també intentà arribar les les persones grans, però aquí com a la seva antiga residència de Salselles i entorns, sempre resulta fallit. En el primer intent de matar l'amant del seu primer marit, hem vist que el poderós dimoni no reeixix de l'intent, si és que ho intentà, tampoc ella aconsegueix matar ells lladres del seu germà i a Sallent el dimoni encara és més bon minyó, impedeix a les tres bruixes que ho intentin, dient-les que no podien acostar a casa de la víctima. ¿Quin dimoni és aquest "Bersabuch" que té uns poders tan limitats i és tan reticent a l'hora de matar algú? És estrany que ni el dimoni ni les bruixes tenen poders per matar de llany amb els consebuts conjuraments, han de fer-ho amb metzines com qualsevol mortal, sols coneixen la manera de fer les metzines i prou, l'aplicació ha de ser vulgar i corrent sense intervenció de poders sobrenaturals.

Un poder sobrenatural atribuït a les bruixes és el volar, amb escombra o sense, algunes han confessat haver-ho fet sense escombra, però la Joana en el seu relat no esmenta mai que hagués volat, la qual cosa fa que ens apareixi com a una bruixa de segona categoria.

Un aspecte que sembla que li agradava molt i és un dels trets d'aquestes dones, és la participació en els akelarres, amb la conseqüent aparició del dimoni en forma de cabró i la participació en jocs eròtics, fet que ha fet pensar que aquestes dones deurién tenir una repressió sexual que es manifestava en aquests actes. Les comparències del dimoni en els akelarres s'han atribuït als efectes dels engüents que hem vist que la Joana es posava abans de participar-hi com totes feien. Si aquestes aparicions són producte d'efectes alucinògics, són menys explicables les aparicions sobtades en qualsevol lloc, generalment en forma d'home, sols es pot pensar que podria ser algun viu que es fes passar per "Bersabuch" i s'aprofitès de la "bona fe" d'aquestes dones. Aquests aspecte encara és molt difícil d'escatir.

¿Era Joana la Negra una bruixa o una vulgar metzinera?

S'ha de creure que la Joana era una bruixa, però amb aquest poders tan reduïts i tan humans, i no els que s'acostumen a atribuir a les bruixes literàries. Hem vist que en el seu ofici de bruixa satisfà dos instints primaris, defensar-se dels seus enemics: la "añamorada", els lladres, els animals, les difamadores; i la insatisfacció sexual. Empra els seus coneixements en la confecció de metzines i engüents per les venjances personals i per les orgies col·lectives.

Encara que en document que hem estudiat sols hi tenim la declaració de la Joana, i hi manquen les declaracions dels testimonis i la sentència, sabem per una altra banda que un testimoni en un altre judici que seguí el seu declarà que havia sentit dir que Joana Negra era bruixa i que l'havien penjada a Sallent; aquest era el fi que li esperava després de la seva declaració, potser mai no sabrem si les criatures moriren físiques o enmetzinades i si la Joana digué la veritat o declarà en fals per evitar la continuació del torment.

Joana la Negra que tenia per nom Hieronima Pons, la seva mare era titllada de bruixa, així com dues germanes seves, Coll i Aliasa, i tenia un germà dit Montserrat Muntanyola, i estigué casada en primeres nupcies amb Joanot Fumanya alias Casanova, i vivia a la parròquia de Lluçà i un cop viuda fou repatriada a Sallent on casà amb Joan Pons, bracer, on fou delada, presa, jutjada, condemnada al torment i, un cop confessada la seva culpa d'haver donat i

tret golls, de matar bestiar, d'haver fet caure pedra, d'haver mametzinat dues criatures i d'haver tingut pactes amb "Bersabuch", per tot això fou condemnada a ser penjada pel coll fins que l'ànima abandonés el cos; la sentència es degué complir en lloc anomenat les Forques i és l'única persona que es coneix que fos ajusticiada en la vila de Sallent.

Sallent, gener de 1.977

